

UDK 0/9.

ISSN 0420-0950

МАКЕДОНСКО НАУЧНО ДРУШТВО — БИТОЛА
R. MACEDONIA
MACEDONIAN SCIENCE SOCIETY — BITOLA
R. MACEDONIA

ПРИЛОЗИ CONTRIBUTIONS

Бр.
17-08

БИТОЛА — 2007 — BITOLA

МАКЕДОНСКО НАУЧНО ДРУШТВО - БИТОЛА
РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
MACEDONIAN SCIENCE SOCIETY - BITOLA
REPUBLIC OF MACEDONIA

П Р И Л О З И
CONTRIBUTIONS

07-08

БИТОЛА - 2007 - BITOLA

ПРИЛОЗИ

IV

Sp. 07-08

1-370

БИТОЛА, 2007

СОДРЖИНА

ПРЕДГОВОР-----9

ОПШТЕСТВЕНИ НАУКИ И ПРАВО

Сашо КОЧАНКОВСКИ

Меѓукултурни разлики кај учениците и студентите
од Бугарија и Македонија во однос на типот на личноста -----13

Љупчо НАУМОВСКИ

Административно-фискална децентрализација на локалната самоуправа-----33

Крсте КРАЈОВСКИ

Менторството во професионалниот развој на полициските кадри-----41

Јасминка НОВАКОВА СТОЈАНОВСКА

Стручниот соработник-психолог во ученичкиот дом како ментор на
воспитниот тим во менаџирањето на конфликтите меѓу воспитаниците-----53

Милка КОТЕВСКА

Организациска посветеност-----69

Мирјана СТОЈЧЕСКА ГОРГИОСКА

Евалвацијата и професионалниот развој на наставниците-----81

Мимоза СЕРАФИМОВА

Евалвацијата на трансферот на знаењето и подобрувањето
на работата на училиштата-----91

Жанета СЕРВИНИ, Јани СЕРВИНИ

Стратешко планирање на развојот на општините базирано врз принципите
на одржливоста и улогата на менаџмент информацискиот систем
имплементиран во рамките на локалната самоуправа-----99

Мимоза АНАСТОСКА ЈАНКУЛОВСКА

Примена на ИКТ како алатка во наставата по училиштата во Р.Македонија----119

Николина НЕНОВСКА

Економски аспекти на политиката на Република Македонија за привлекување
на странски директни инвестиции-----143
Глобализација на светското стопанство-----157

ПРИРОДНО-МАТЕМАТИЧКИ НАУКИ

Никола ХРИСТОВСКИ, Мошка ЈОВАНОВСКА, Џулијана ТОМОВСКА, Мери КОТЕВСКА, Елена КРСТЕВСКА, Стерја СТЕРЈОВСКИ

Кисломлечните производи и пробиотици застапени на пазарот
во Република Македонија-----175

Vasilika DINI, Bizena BIJO

Определување на проточен дијаграм за млечни производи и
идентификација на критични контролни точки-----195

ПРИМЕНЕТИ НАУКИ И МЕДИЦИНА

Рада АЦКОВСКА

Влијанието на визуелно-моторниот развој во едукацискиот процес кај деца со оштетен слух-----205

Рада АЦКОВСКА, Валентина ТАЛЕВСКА

Интелектуалните способности и визуелно моторниот развој кај ученици со оштетен слух-----217

Валентина ТАЛЕВСКА, Рада АЦКОВСКА

Торигамате како нов лек и неговата употреба за третман на психијатриски растројства-----235

В.ТАЛЕВСКА, Д.НИКОДИЈЕВИЌ,

А.ХРИСТОВА, Р.АЦКОВСКА

Примена на ЕЕГ кај психијатриски болни со Schizophrenia, Шизотипнорастројство на личноста и Шизоафективни растројства-----257

Елена НАЈДОВСКА

Производство и потрошувачка на инфузионите раствори во клиничката болница во Битола-----271

Емилија ЈАШОВИЌ-СИВЕСКА, Владимир ЈАШОВИЌ

Скрининг маркери на генетски аномалии во прв и втор триместар-----277

Домника РАЈЧАНОВСКА

Влијанието на времетраењето на институцијализацијата врз психомоторниот развој на децата-----289

Домника РАЈЧАНОВСКА

Застапеност на хипохромна анемија кај институционално депривирани деца-----303

ТЕХНИЧКИ НАУКИ

Јасмина БУНЕВСКА, Иво ДУКОВСКИ

Прилог кон методологиите за избор на еколошки оптимално доставно возило во градовите: Студија на случај-----315

УМЕТНОСТ

Екатерина ЈОСИФОВСКА

Историјата на образованието во Украина-----333

Образовната улога на педагошката практика во Украина

Методски приоди на професионално подучување на учители во педагошките институти во Украина

Д. Рајчановска

ЗАСТАПЕНОСТ НА ХИПОХРОМНА АНЕМИЈА КАЈ ИНСТИТУЦИОНАЛНО ДЕПРИВИРАНИ ДЕЦА

Дом за доенчиња и мали деца, Битола, Клиника за дејски болести, Медицински факултет, Скопје

Абстракт

Целта на трудот беше да се утврди инциденцата на анемијата кај децата згрижени во институција во однос на нивните врстници кои живеат со своите биолошки семејства.

Во ретроспективно-проспективна, case-control студија беа опфатени вкупно 131 доенче, на возраст од 0-12 месеци, кои во Домот за доенчиња во Битола престојувале во текот на 2005 година. Децата беа поделени според возраста на три подгрупи. Првата ја сочинуваа 53 доенчиња на возраст до 3 месеци, втората 39 доенчиња од 3-6 месечна возраст, а третата 39 доенчиња на возраст од 6-12 месеци. Возраста на децата се совпаѓа со времетраењето на нивниот престој во Домот. Контролната група ја сочинуваа ист број доенчиња кои живеат во своите биолошки семејства, одбрани по случаен избор при доаѓањето на редовни систематски прегледи во Советовалиштето за деца во Здравствениот дом во Битола. Поделена е на три подгрупи според возраста и полот на децата, слично како испитуваната група. Критериуми за вклучување на испитаниците од двете групи во студијата беа: возраст, пол, апгар>7, родилна тежина>2500гр, родилна должина>48cm, и гестациска старост>37г.н. Анализирани параметри беа: Hg, Eг и MCV. Резултатите покажаа значајна разлика меѓу испитуваната и контролната група, кај доенчињата на возраст од 6-12 месеци, во однос на вредностите на хематолошките параметри. Заклучокот

беше статистички потврден со t-тест за независни примероци и ниво на $p < 0,01$.

Потребно е да се насочат сите напори кон превенција на сместувањето на децата во институции, рана адапција и поддршка на другите алтернативни видови на згрижување.

Клучни зборови: институција, биолошко семејство, хипохромна анемија.

Summary

The aim of the study was to identify the incidental anemia at the children who stay in the Institution in regard to their coevals who lives with their biological families.

In retro-perspective prospective, case-control study 131 infants at the age of 0-12 months are involved, who stayed in the Infant Home in Bitola during the year 2005. The children are divided according their age in three subgroups. 53 infants at the age of 3 months are part of the first subgroup, 39 infants at the age of 3-6 months are in the second subgroup and 39 infants at the age of 6-12 belong to the third subgroup. The age of the infants coincide with the duration of their stay at the Home. The control group is consisted of the same number of infants who live with their biological families, selected by random attending their regular checks ups in the Children counseling Service at the Health Center in Bitola. The children are divided in three subgroups according their age and sex, similar as in the control group. The criteria for being part of the group were: age, sex, apgar >7 , birth weight >2500 gr. birth length >48 cm. and gestational age >37 g.n. The analyzed parameters were Hb, Er and MCV. The result showed significant difference between the researched and controlled group, at the infants at the age of 6-12 months, in relation to the values of hematological parameters. The conclusion was statistically confirmed with t-test for independent parameters and level of $p < 0.01$.

All efforts are necessary to be turn towards the prevention of children accommodation in Institutions, early adoption and support of the other alternative kinds of care.

Key words: Institution, biological family, hypo chromatic anemia

ВОВЕД

Сместувањето на децата во институции и нивното адаптирање се менувало во текот на историјата според различните култури, традиции и закони. (1) Интернационалната адапција започна во периодот по Втората светска војна, кога голем број деца-сирачиња, беа адаптирани од американските и европските фамилии. (2) Во последните десет години бројот на деца адаптирани во скоро сите развиени земји на Европа, Америка и Канада значително се зголеми. (3) Така, меѓународната адапција претставува 10% од вкупната адапција во САД годишно. (2) Слична е состојбата и во земјите во Европа, каде бројот на адаптирани деца значително е зголемен и има тенденција на понатамошно зголемување. (4) При адапцијата, најголемите медицински проблеми настануваат заради различните социјални и говорни средини, односно различниот здравствен систем на медицинска заштита во земјите од кои потекнуваат децата. (5) Преадаптивната грижа за децата, адекватната исхрана, правилниот раст и развој имаат голема важност при нивната проценка. Во депривирани услови еден од најчестите здравствените проблеми е појавата на хипохромна анемија. Таа претставува клинички синдром кој се карактеризира со намалување на масата на еритроцити во крвта, концентрацијата на хемоглобинот и вредностите на хематокритот.

Хипохромната, хипосидеремиска анемија е најчеста анемија кај нас и во светот (6, 7, 8, 9). Настанува заради пореметување на метаболизмот на железото, односно недостиг на железо, што резултира со намалена синтеза на хемоглобин и пореметување на неговата функција. Може да се јави во секој период од животот, особено кај доенчињата и малите деца. Бројни фактори во детството како: родилната тежина, брзиот раст, инсуфициентната исхрана, животните услови и психолошките фактори се вклучени во нејзиниот развој. (10) Врската меѓу хипохромната анемија и развојните ефекти кај децата е евалуирана, и се истакнува дека тие ефекти се случуваат особено кога анемијата е тешка и долготрајна. (11) Во доенечкиот период анемијата е асоцирана со намалување на физичкиот, а особено менталниот развој. (12, 13)

Во нашата држава единствена институција која згрижува деца од најмала возраст е Домот за доенчиња и мали деца во Битола.

Целите на оваа студија беа:

1. Да се утврди појавата на хипохромна анемија кај децата кои живеат во депривирани услови, односно во институција, во однос на нивните врстници кои живеат во своите биолошки семејства;
2. Да се утврди врската на нејзиното појавување со должината на депривираноста.

ИСПИТАНИЦИ И МЕТОДИ

Истражувањето беше извршено во Домот во Битола. Во ретроспективно-проспективна, case-control студија беа опфатени вкупно 131 доенче, на возраст од 0-12 месеци, кои во Домот престојувале во текот на 2005 година. Децата беа поделени според возраста на три подгрупи. Првата ја сочинуваа 53 доенчиња на возраст до 3 месеци, втората 39 доенчиња до 6 месечна возраст, а третата 39 доенчиња на возраст од 6-12 месеци. Возраста на децата се совпаѓа со времетраењето на нивниот престој во Домот. Контролната група ја сочинуваа ист број доенчиња кои живеат во своите биолошки семејства, одбрани по случаен избор при доаѓањето на редовни систематски прегледи во Советовалиштето за деца во Здравствениот дом во Битола. Децата беа поделени во три подгрупи според возраста и полот слично како во испитуваната група. Критериуми за вклучување во студијата беа: возраст, пол, апгар>7, родилна тежина>2500gr, родилна должина>48cm, и гестациска старост>37г.н. Кај сите деца беше направена лабораториска анализа, односно анализа на крвта за евентуално присуство на анемија. Притоа, беа анализирани следните параметри: Hb, Eг и MCV. Не се земени во предвид хематолошкиот статус на мајките, близнаци, прематурни, болни и доенчиња со познат ризик на раѓање.

Резултатите статистички беа обработени при што беа користени следниве тестови:

1. мерки на централна тенденција : просечна вредност (mean), стандардна девијација (SD);
2. Studentov t - тест за два независни пример

РЕЗУЛТАТИ

При хематолошката анализа, односно анализата на крвните елементи Hb, Eг и MCV кај испитуваната и контролната група добиени беа следните резултати. Резултатите од истражувањето се прикажани табеларно.

Табела 1. Средните вредности на крвните параметри кај доенчињата од испитуваната и контролната група на возраст од 3 месеци

крвни параметри	испитувана	контролна	p
	M ± SD	M ± SD	
Hb	110,92 ± 5,43	114,47 ± 7,78	0,007
Eг	4,23 ± 0,30	4,22 ± 0,28	0,83
MCV	79,23 ± 3,20	80,17 ± 2,79	0,12

Табела 2. Средни вредности на крвните параметри кај доенчињата од испитуваната и контролната група на возраст од 3-6 месеци

крвни параметри	испитувана	контролна	p
	M ± SD	M ± SD	
Hb	110,43 ± 7,92	113,38 ± 5,92	0,067
Eг	4,32 ± 0,38	4,33 ± 0,27	0,98
MCV	78,69 ± 3,09	78,89 ± 3,41	0,79

Табела 3. Средни вредности на крвните параметри ка доенчињата од испитуваната и контролната група на возраст од 6-12 месеци

крвни параметри	испитувана	контролна	p
	M ± SD	M ± SD	
Hb	110,90 ± 7,21	117,31 ± 6,56	0,001
Hr	4,34 ± 0,41	4,56 ± 0,31	0,008
MCV	75,67 ± 2,71	78,53 ± 2,94	0,003

ДИСКУСИЈА

Трудот имаше за цел да утврди каква е присутноста на хипохромна анемија кај децата растени во депривирани услови, во однос на децата на иста возраст растени во своите биолошки семејства.

При анализирање на добиените резултати, треба да се нагласи дека исхраната кај институционално згрижените деца беше со адаптирано млеко по формула до една година и дохрана по сите стандарди за ваков вид установи. За таа цел во установата беа вршени постојани контроли на исхраната и беа сугерирани соодветни измени од страна на Републичкиот завод за унапредување на домаќинството. Децата од контролната група беа на слободно доење до 6 месечна возраст, а потоа беа хранети со кравјо млеко и соодветна дохрана.

Од добиените резултати кај децата на возраст од три месеци се заклучува дека тие кај двете групи не покажуваат статистичка значајност, освен за вредностите на хемоглобинот, како резултат на повисоките вредности на Hb кај децата од контролната група ($t=-2,72$ и $p<0,01$). При анализирањето на вредностите на крвните параметри кај возрасната група на шест месеци се утврди статистичка несигнификантност. Меѓутоа, при проценката на вредностите на Hb, Eг и MCV кај децата на возраст од 6-12 месеци се утврди дека постои статистичка значајност како резултат на пониските вредности на овие параметри кај испитаниците од испитуваната група ($p<0,01$).

Во литературата се нагласува дека, дури и кога внесот на хранливите материи кај депривирани деца е адекватен, тие понекогаш не го достигнуваат оптималниот раст. Најверојатно, при тоа психолошкиот момент има своја важност. (2) За да се постигне оптимален раст детето треба да е здраво, доволно ухрането и да има позитивна стимулација од психосоцијалната средина. (14) Меѓутоа, децата во текот на институционализацијата имаат компромитиран имунолошки систем кој ја зголемува вулнерабилноста и склоноста кон повторувачки инфекции, што има влијане врз адекватната абсорпција на храната, а со тоа и на железото. (2) Така во студија од 2002 година биле иследувани 135 деца адаптирани во Шпанија

од различни земји. Од нив, во моментот на адопцијата 18,9% беа здрави, 37,8% имаа една болест а 43,3% две или повеќе, што ја наложува потребата од посебна медицинска грижа за овие деца. (15)

Дефицитот на железото има негативни последици врз когнитивните и некогнитивните функции и доведува до промени во однесувањето на децата. Најчувствителна за ваков дефицит е најмалата детска возраст, а последиците можат да бидат иреверзибилни. Правилната исхрана, превенцијата на сидеропенијата, особено во првите две години од животот се значајни за обезбедување правилен раст и развој на мозочните функции. (16) Во студија од 2005 година во САД која вклучувала 160 деца со лабораториски потврдена анемија бил проценуван психомоторниот развој пред и три месеци по започнувањето на терапија со препарат на железо. Постигнувањата кај децата по терапијата биле потврдени. (17) Заради тоа на овој проблем кај децата во институциите треба да му се посвети поголемо внимание и акцентот да се постави кон превенција на анемијата. Од добиените резултати може да се извлечат следниве неколку заклучоци и препораки:

1. постои влошување на хемограмот кај институционално депривираниите деца во однос на децата растени во своите семејства,
2. хемограмот значајно се влошува со возраста и зголемување на должината на престој во депривирани услови,
3. се препорачува покрај адекватната исхрана акцентот да се стави кон психосоцијалната стимулација на депривираниите деца,
4. да се спроведува превенција на анемијата кај децата згрижени во институциите,
5. да се подржи раната адопција, а кога таа не е можна, другите алтернативни облици на згрижување на децата без родителска грижа.

РЕФЕРЕНЦИ

1. Burgeois M. Adoption and its psychiatric aspects. *Ann Med Psychol.* 1975; 2(1): 3-103
2. Johnson DE. Long-term medical issues in institutional adoptees. *Pediatr Ann.* 2000; 29(4): 234-241
3. Hernandez-Muela S, Mulas F, Tellez de Mmeneses M, Rosello B. Adopted children: risk factors and neuropsychological problems. *Rev Neurol.* 2003; 36Suppl-1: S108-17
4. De Monleon JV. Foreign adopted children growth follow-up. *Ann Endocrinol.* 2001; 62(5): 458-60
5. Pomerleau A, Malcuit G et al. Health status, cognitive and motor development of young children adopted from China, East Asia, and Russia across the first 6 months after adoption. *International Journal of Behavioral Development.* 2005; 29(5): 445-457
6. Hadler MC, Juliano Y, Sigulem DM. Anemia in infancy: etiology and prevalence. *JPediatr.* 2002; 78(4): 321-6
7. Griffin IJ, Abrams SA. Iron and breastfeeding. *Pediatr Clin Nort Am.* 2001; 48(2): 401-13
8. Yurdakok K, Temiz F, Yalcin SS, Gumruk F. Efficacy of Daily and Weekly Iron Supplementation on Iron Status in Exclusively Breast-Fed Infants. *J Pediatr Hematol Oncol.* 2004; 26(5): 284-8
9. Villalpando S, Shamah-Levy T, Ramirez-Silva CI, Mejia-Rodriguez JA. Prevalence of anemia in children 1 to 12 years of age. Results a nationwide probabilistic survey in Mexico. *Salud Publica Mex.* 2003; 45(4): 490-8
10. Jakovljevic G, Votava-Raic A, Tjesic-Drinkovic D et al. Sideropenic anemia in infants and toddlers. *Lijec Vjesn.* 2001; 123(1-2): 31-6
11. Kazal LA Jr. Prevention of iron deficiency in infants and toddlers. *Am Fam Physician.* 2002; 66(7): 1217-24
12. Friel JK, Aziz K, Andrews WL, Harding SV, Courage ML, Adams B. A double-masked randomized control trial of iron supplementation in early infancy in healthy term breast-fed infants. *J Pediatr.* 2003; 143(5): 582-6
13. Lozoff B, Wolf AW, Jimenez E. Iron deficiency anemia and infant development: effects of extended oral iron therapy. *J Pediatr.* 1996; 129(3): 382-9

14. Westphal O. Normal growth and growth disorders in children. Acta Odontol Scand. 1995; 53(3): 174-8
15. Sonego M, Garcia Perez J, Pereira Candal J. Health problems of foreign adopted children in Spain. Med Clin (Barc). 2002; 119(13): 489-91
16. Поп-Јорданова Н. Сидеропенична анемија - нови сознанија и препораки. Мак. Мед. Преглед. 1993; 47: 108-111
17. Martins S, Logan S, Gilbert R. Iron therapy for improving psychomotor development and cognitive function in children under the age of three with iron deficiency anaemia (Cochrane Review). The Cochra of sistematic reviews Library. 2005; 2